

– Visiem kooperatīva biedriem par pienu maksā vienādu cenu. Ir bāzes cena, kur tauku daudzums ir 4%, olbaltumvielu – 3,3%. Patlaban kooperatīva *Māršava* noteiktā cena ir 51 cents/kg. Ir arī piemaksas un atvilkumi, ja piena rādītāji ir zem bāzes. Par lielu sausnas daudzumu var papildus saņemt centu par litru.

– Piens ražotāji noteikti maksā ar par piens mašīnas piebraukšanu.

– Maksa par piebraukšanu saimniecībā vairāk ir saistīta ar diferenci. To izveidoja tirgus. Mums šī diference ir ļoti maza. Mūžīgais sāpju stāsts ir dalīšana lielajos un mazajos piena ražotājos. *Māršavas* biedriem par vienu piebraukšanas reizi saimniecībā ir jāmaksā 7 eiro. Lokos, kur pienu vācam paši, saimniekiem ir jāmaksā par inhibitoru testu – lai būtu drošība, ka nesabojā kravu. Diference ir maza. Protams, notiek diskusija par to, ka tā ir jāpalielina. Kooperatīva transporta izmaksas ir lielas. Jāsaprot, ka tas veido ļoti lielas cenas *trepi* starp lielu un mazu saimniecību. *Trepe* veidojas tā – bāzes cena plus/minus piemaksas un atvilkumi. Mēs pienu dalām pa kvalitātes klasēm. Ja baktērijas ir līdz 50 000, somatiskās šūnas līdz 350 000/ml, tad ir ekstraklases piens. Ja baktērijas līdz 100 000, somatiskās šūnas līdz 400 000/ml, tad maksā mazāk. Rēķina, kā zināms, vidējo ģeometrisko rādītāju, tāpēc gandrīz visi mūsu piena ražotāji izpilda ekstraklases nosacījumus. Kooperatīvam nav vēlmes kaut ko ieturēt no saviem biedriem ieturēšanas pēc. Mēs raugāties, lai piena kravai būtu augsta kvalitāte. *Trepe* mums ir ļoti maza, iespējams, tā būtu nedaudz jāceļ. Dekādē piena ražotājam par piebraukšanu ir jāmaksā 70–80 eiro. Mazajam ražotājam tas veido aptuveni par puscentu mazāku cenu. Lielāka saimniecība 70 eiro vispār nejut.

Izveidojām nosacījumu, garantiju, ka mazās saimniecības nesāņems mazāk nekā trīs centus salīdzinājumā ar bāzes cenu. *Māršavas* darbības princips ir vērstis uz mazo un vidējo saimniecību izdevīgumu. Mēs patlaban diskutējam par to, ka šo nosacījumu kaut kādā mērā varētu mainīt, jo tirgus pieprasa izmaiņas par labu lielajam ražotājam. Kooperatīvā ir grūtāk noturēt lielās, nevis vidējās un mazās saimniecības.

– Kā vērtējat kooperāciju Latvijas piensaimniecības nozarē?

– Piensaimniecības nozarē būtu jānotiek konsolidācijai, patlaban tā ir sadrumstalota. Esmu bijis iesaistīts kooperatīvu konsolidācijas sarunās (*Piena loģistika, Piena ceļš, Dundaga, Māršava*), kur vienmēr esam nonākuši strupceļā. Grūti pateikt iemeslus. Arī ekonomists Mīglavs bija iesaistīts šajās

sarunās. It kā cenošanas princips kolēģiem bija līdzīgs mūsu modelim, tomēr viss apstājās. Iespējams, vienam uz otru bija kaut kādas aizdomas. Ikvienam saimniekam un kooperatīvam ir savas tradīcijas. Kooperatīvu konsolidācija ir nepieciešama. Diemžēl neesam vēl tai gatavi. Igaunijas piena ražotāji mūsu nākamajam attīstības posmam – konsolidācijai – ir izgājuši cauri. Ja salīdzinām piens cenu Latvijā un Igaunijā, mūsu kaimiņiem tā ir zemāka.

Atgādināšu, ka mūsu kooperatīva bijuši vadītāja Dace Pastare bija pirmā, kura sāka apvienošanās sarunas ar Igaunijas kolēģiem un aicināja Baltijas valstu piena ražotāju kooperatīvus apvienoties.

– Vai piens ražotājiem vajag savu pārstrādi?

– Visu Eiropas valstu, kur ir visaugstākā iepirkuma cena, pieredze rāda, ka piens ražotājiem pieder sava pārstrāde. Tas, protams, ir pareizais ceļš ilgtermiņā, bet Latvijas saimniekiem ir bijusi sāpīga pieredze, tāpēc daudzi nevēlas uzņemties ilgtermiņa saistības, to, ko patlaban dara *E-Piim*. Tomēr viņu virziens ir pareizs. Mēs savu piens pārstrādes rūpniecību pašiem nemācējam pārvaldīt. Iespējams, nepietika zināšanu un pieredzes. *E-Piim* piens pārstrādes rūpniecība būs moderna un energoefektīva, varēs ietaupīt energoresursus. Ražošanā cenas būs kā industriāliem produktiem, uz tiem ir likts akcents, tomēr ietaupījumu nodrošinās ļoti modernās un energoefektīvās iekārtas, roboti, maz darbinieku. Visas šīs problēmas ir svarīgas arī saimniecībās. Mēs taču saprotam, kāpēc fermās notiek robotizācija un saimnieki arī pērk jaudīgu tehniku. Sava pārstrāde piens ražotājiem ir pareizais modelis, kas jāveido. Protams, vieglāk ir sadarboties ar pārstrādātāju. Latvijā gan ir daudz piens pārstrādes uzņēmumu ar mazām jaudām. Normāli būtu, ka ražotāji jaudas darbinātu visu diennakti.

Redzam, ka valstis, kur maksā visaugstākās piens iepirkuma cenas, arī pārdošana atrodas kooperatīvu rokās. Ciklu no fermas līdz galdam kontrolē kooperatīvs. Es atbalstu pārstrādes izveidi. Tas, protams, prasa laiku, arī naudas ieguldījumus, un ne visi saimnieki ir gatavi saņemt mazāk nākotnes vārdā. Katrs skatās vairāk uz savu saimniecību, uz to, ko tajā vajag. Ir īstermiņa domāšana. Domājam par rītdienu, nevis par to, kas būs pēc desmit gadiem. Problēma ir, ka piensaimniecības nozare ir diezgan *nobadināta*. Šā iemesla dēļ ir grūti aizdomāties par ilgtermiņa plāniem. Saimniecībām ir jāizdzīvo šodien. Diemžēl lauksaimniecības politikā vai kaut kur citviet ir bijušas kļūdas, kas šādu situāciju izveidoja. Nespējam pašprietiekami dzīvot, domāt par

to, kā darboties vēl labāk un efektīvāk. Visas saimniecības saprot – kaut kas ir jāiegulda atdeves saņemšanai. Modernizācijas projekti ir jāīsteno, jāaizņemas nauda, jāsavēlc jostas, lai varētu to paveikt.

Ne visi saimnieki ir gatavi izšķirties par ieguldījumu pārstrādei. Saimniekiem ir bijusi slikta pieredze. Mūsu kolēģiem kooperatīvā *Piena loģistika* ir dzelzains uzstādījums – nekad neveidot pārstrādi! Daudzi šā kooperatīva biedri cieta *Trikāta KS* stāstā.

Mans uzskats – sava pārstrāde saimniekiem ir ideāls variants. Ja ir sakārtots un ja ir, kas to pārvalda. Es redzu, ka *E-Piim* stāsts varētu izdoties, tomēr ir riski, tostarp konkurences risks. *E-Piim* ir jau pieredze, uzņēmums krietnu laiku – 15 gadus – ražo piens produktus. Kolēģi ir izgājuši konsolidāciju un apvienošanās. Ir uzkrāta zināšanu bāze. Mums Latvijā veidot kaut ko no jauna... Tā ir utopija. Es pietiekami labi saprotu zemnieku psiholoģiju un arī kooperatīvu līderu noskaņojumu. Nekas līdzīgs neveidosies, un, visticamāk, nav arī vajadzīgs. Tomēr teorētiski ir pareizi saimniekiem veidot savu pārstrādi.

– Kādas būs sekas *E-Piim* pārstrādes rūpniecības darbības sākšanai?

– Noteikti būs vēl lielāka konkurence. Iespējams, šā brīža cenas kāpums mums izveidojās saistībā ar *E-Piim* jaunās rūpniecības būvniecību. Latvijas saimniekiem pieder šās rūpniecības būvniecības laikā cenas arī cēlās. Un ir arī iespējams, ka tā ir apzināta darbība tirgū, notiek pretdarbība, mēģinājumi savākt piens kritisko masu un celt cenas. Iespējams, kāds pat *iet* uz dempingu. Pieļāuju, ka lielākie spēlētāji izdara spiedienu no ārpuses, uz Lietuvu no Polijas. Tas ir teorētiski. Lai pirms rūpniecības izveidotu pārstrādi grūtu situāciju. Iespējams, ir saprasts, ka piens pārstrāde ir sasniegusi kritisku brīdi, un var mēģināt likvidēt vājākos tirgus dalībniekus. Tāds ir bizness, kurā visi vēlas izdzīvot. Un tas ir normāli. Es arī saredzu tādu kā izturības pārbaudi, kad kāds spēcīgāks spēlētājs izdara spiedienu no pārbauda, vai vājākie izturēs. Pirmie gadījumi ir, piemēram, ražošanu beidza SIA *Elpa*. Protams, kāds zaudēs to piens, ko paņems *E-Piim*. Nav izdevīgi uzbūvēt rūpniecību un jaudu izmantot vien daļēji. Igaunijas rūpniecība varēs maksāt par piens vairāk, jo tā darbosies efektīvāk nekā konkurenti. Daudzi Latvijas pārstrādes uzņēmumi nav modernizējušies. Var viņus saprast, nesokas viegli. Vēsturiski mums arī nav tik lielas un jaudīgas pārstrādes kā, piemēram, Lietuvā. *E-Piim* kooperatīva biedri, saimnieki, patlaban ir gatavi ieguldīt naudu savā rūpniecībā, saņemot mazāku piens cenu. Bet pretdarbība notiek.